

Sz.P. Minister Bogdan Zdrojewski
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Szanowny Panie Ministrze,

„Nie trzeba palić ksiązek, żeby zniszczyć kulturę. Wystarczy, by ludzie przestali je czytać”

Ray Bradbury

Zwracamy się do Pana Ministra z apelem o podjęcie bardziej zdecydowanych działań na rzecz przeciwdziałania katastrofalnej sytuacji czytelnictwa w Polsce.

Według statystyk 56% Polaków nie ma w ciągu roku żadnego kontaktu z książką. Nawet wśród ludzi z wyższym wykształceniem, przykładowo w roku 2010, aż 25% osób nie przeczytało ani nie przejrzało ani jednej książki, nawet albumu ani książki kucharskiej. Czytanie nie jest w Polsce modne i Polacy w ogóle nie wstydzą się przyznać do tego, że nie czytają.

Analizując statystyki czytelnictwa w innych krajach europejskich, można się jednak łatwo przekonać, że skandalicznie niski poziom czytelnictwa w Polsce nie jest wcale uniwersalnym problemem naszych czasów. Inne kraje europejskie znajdują się w dużo lepszej sytuacji, a pomimo to nie szczędzą wysiłków i pieniędzy na dalszą promocję czytelnictwa. Przykładowo aż 75% Francuzów czyta w ciągu roku co najmniej jedną książkę, 38% czyta więcej niż 9 książek rocznie, 25% pomiędzy 10 a 24, a 15% więcej niż 25 książek w roku. Francja inwestuje duże pieniądze w promocję czytelnictwa, hojne programy stypendialne dla pisarzy i tłumaczy oraz dofinansowanie bibliotek.

W Szwecji w ostatnich 25 latach liczba osób regularnie czytających książki nie tylko nie zmalała, ale regularnie wzrastała. Według badań przeciętny Szwed czyta książki 20 minut dziennie. Jednak w związku z tym, iż dostrzeżono, że nieco maleje czytelnictwo wśród młodszych generacji, np. wśród 20–24-latków tylko 30% czyta książki codziennie, a wśród 9–14-latków czyta codziennie tylko 59% dzieci (a nie, jak wcześniej, 72%), powstał właśnie na zamówienie szwedzkiego rządu wielki raport, którego celem jest zaproponowanie najlepszych metod przeciwdziałania negatywnym trendom i stworzenie mechanizmów jeszcze lepszej promocji czytelnictwa. Wkrótce na ten cel przeznaczone zostaną kolejne duże sumy z państwowej kasy.

Warto dodać, że to właśnie dzięki powszechności czytelnictwa w Szwecji i wielkiej miłości Szwedów do książek obserwujemy od lat szwedzki „narodowy cud promocyjny”, którym jest światowa kariera literatury szwedzkiej. Książki te nie sprzedawałyby się na świecie, gdyby najpierw nie odnosiły wielkich sukcesów czytelniczych w Szwecji.

Tymczasem w niemal 40-milionowej Polsce przeciętny nakład książki to zawstydzające 2500 egzemplarzy, a kraj, który w trakcie polskiej prezydencji w UE wydał wielkie środki na promocję swojego wizerunku jako „kraju kultury”, jest w gruncie rzeczy tym miejscem w Europie, gdzie przeważająca część społeczeństwa w ogóle nie czyta książek.

Cieszymy się, że Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w swoim raporcie rocznym informuje o najwyższym w historii, rekordowym budżecie, co jest w dużym stopniu osobistą zasługą Pana Ministra. Nie rozumiemy jednak, dlaczego z 3,5 miliarda złotych wydanych na kulturę w 2012 roku tak niewiele przeznaczono na promocję czytelnictwa oraz niedostatecznie dużo na wsparcie finansowe dla polskich bibliotek, w których od lat nie kupuje się wystarczająco dużo nowości wydawniczych. Wiemy, że obowiązek finansowania bibliotek leży przede wszystkim po stronie samorządów, ale to jedynie MKiDN poprzez radykalne zwiększenie swoich dotacji na biblioteki oraz na promocję czytelnictwa może dać ogólnonarodowy sygnał do zmiany tej sytuacji.

Tomasz Makowski, dyrektor Biblioteki Narodowej, w wywiadzie, którego udzielił „Krytyce Politycznej”, w następujący sposób mówi o złej sytuacji polskich bibliotek: „O atrakcyjności biblioteki decyduje zakup nowości. Biblioteka publiczna musi mieć książki, o których właśnie się mówi. W Polsce średni nakład książki to 2,5 tysiąca, beletrystyki – 4 tysiące, a bibliotek jest ponad 30 tysięcy. Według nieopublikowanych jeszcze statystyk Biblioteki Narodowej w 2011 roku średnia zakupu nowości wyniosła 7,2 wolumina na 100 mieszkańców. Średnia w Europie to 25, w Danii – ponad 30, a w Estonii – 36. Te siedem woluminów oznacza, że polskie biblioteki w większości tylko wymieniają zacytane lektury szkolne”.

Apelujemy o podjęcie dodatkowych i bardziej zdecydowanych działań na rzecz promocji czytelnictwa w Polsce i przeciwdziałanie wielkiej katastrofie kulturalnej, u progu której już się znajdujemy. Jedną z najważniejszych i najprostszych do realizacji kwestii jest znacząca pomoc finansowa dla polskich bibliotek. Nie jest to jedyna rzecz, którą trzeba zrobić, ale jest to coś, co można zrobić natychmiast.

Prosimy o to, by Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wydając publiczność, między innymi na niezwykle cenną „promocję Polski jako kraju kultury”, podjęło jeszcze większy wysiłek na rzecz zmiany tragicznej sytuacji kulturalnej, w jakiej znajduje się kraj, w którym ponad połowa społeczeństwa nigdy nie sięga po książki. Wierzymy, że można i trzeba to zmienić.

Z poważaniem,

Katarzyna Tubylewicz, pisarka, tłumaczka, w latach 2006-2012 dyrektor Instytutu
Polskiego w Sztokholmie
Anna Dziewit Meller, dziennikarka, pisarka
Marcin Meller, dziennikarz
Profesor Zygmunt Bauman, filozof, socjolog
Agnieszka Holland, reżyserka
Profesor Aleksandra Jasińska-Kania, socjolożka
Ewa Lipska, pisarka
Agata Tuszyńska, pisarka
Beata Stasińska, wydawca
Joanna Bator, pisarka
Justyna Sobolewska, dziennikarka
Piotr Buras, politolog, publicysta
Aleksandra Szymańska, dyrektor Instytutu Kultury Miejskiej w Gdańsku
Justyna Czechowska, agentka literacka, tłumaczka, członkini zarządu Stowarzyszenia
Tłumaczy Literatury
Zbigniew Kruszyński, pisarz
Krystyna Kofta, pisarka
Alicja Buras, tłumaczka literatury niemieckojęzycznej
Jacek St. Buras, tłumacz, redaktor serii literatury niemieckojęzycznej KROKI
Magdalena Zielonka, redaktor
Gabriela Niedzielska, Agencja Autorska Autograf
Małgorzata Karolina Piekarska, dziennikarka, pisarka
Ewa Baj, producentka telewizyjna
Grzegorz Kasdepke, autor książek dla dzieci
Joanna Nikodemowska, dziennikarka
Barbara Kosmowska, pisarka
Paulina Wilk, pisarka, publicystka, założycielka oficyny wydawniczej Wilk& Król
Anna Król, organizatorka festiwalu literackiego Big Book Festival, teatrolog,
założycielka oficyny wydawniczej Wilk& Król
Ewa Winnicka, reporterka
Joanna Laprus Mikulska, dziennikarka, redaktor naczelna PAPERmint Magazynu o
książkach
Paweł Szwed, wydawca
Alek Tarkowski, dyrektor Centrum Cyfrowego Projekt: Polska
Roksana Jędrzejewska-Wróbel, doktor literaturoznawstwa, pisarka
Zofia Jabłonowska-Ratajska, krytyk sztuki, publicystka
Jarek Szubrycht, dziennikarz
Anna Onichimowska, pisarka
Jacek Hugo-Bader, reporter

Grażyna Plebanek, pisarka
Magdalena Raczyńska, kuratorka programu literackiego w Instytucie Kultury Polskiej
w Londynie
Mikołaj Łoziński, pisarz
Olga Tokarczuk, pisarka
Leonard Neuger, literaturoznawca
Magdalena Środa, filozofka, publicystka
Agnieszka Rudzińska, menadżerka kultury, współtwórczyni MHŻP
Piotr Mucharski, redaktor naczelny Tygodnika Powszechnego
Sławomir Paszkiet, tłumacz
Cezary Łazarewicz, dziennikarz
Michał Jakubik, wydawca
Sławomir Ratajski, artysta, wykładowca, dyrektor Polskiego Komitetu ds. Unesco
Marek Beylin, dziennikarz, Gazeta Wyborcza
Andrzej Franaszek, „Tygodnik Powszechny”
Maria Kulik, bibliotekarz, prezes Polskiej Sekcji IBBY
Zofia Beszczyńska, pisarka
Marzena Stefanska-Adams, Wydawnictwo Kwiaty Orientu
Małgorzata Kąkiel, krytyk literacki
Małgorzata Szczurek, wydawca
Anna Janko, pisarka
Maciej Cisło, poeta, pisarz
Tomasz Jastrun, pisarz
Grzegorz Jankowicz, Tygodnik Powszechny
Mike Urbaniak, dziennikarz
Magdalena Heydel, tłumaczka, wykładowca UJ
Zespół Krytyki Politycznej